

MINTAQADA ASALARICHILIK KLASSTERLARINING IQTISODIY YO‘NALISHLARI

Qulmurotov Sohijjon Jumanioyozovich

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

“Iqtisodiyot” kafedrası assistenti

e-mail: sohibkulmurotov@gmail.com

tel: +998972792329

Axmadova Feruza Isroil qizi

Axborot texnologiyalari va menejment

universiteti “Iqtisodiyot” yo‘nalishi II – bosqich I-

115-23 guruh talabasi

Annotatsiya: Asalarichilik klasterlari, nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish, balki mahalliy aholi uchun yangi ish o‘rinlarini yaratish, ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash va ekologik barqarorlikni saqlashda muhim rol o‘ynaydi. Bu klasterlar, asalarichilik mahsulotlarini ishlab chiqarish va qayta ishlash jarayonlarida hamkorlikni rivojlantirish orqali qishloq joylarida ijtimoiy infratuzilma shakllanishiga hissa qo‘shadi. Tadqiqotda, asalarichilik klasterlarining mahalliy tadbirkorlar va aholi uchun imkoniyatlar yaratishi, yangi bozorlar ochish, texnologiyalarni joriy etish va moliyaviy qo‘llab-quvvatlash kabi masalalar ko‘rib chiqiladi. Klasterlarning ijtimoiy va iqtisodiy samaradorligi, ekologik muvozanatni saqlashga qo‘shgan hissasi, va mahalliy aholi bilan tadbirkorlar o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish imkoniyatlari tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: Asalarichilik, klasterlar, iqtisodiy samaradorlik, ijtimoiy barqarorlik, ekologik barqarorlik, innovatsion texnologiyalar, moliyaviy qo‘llab-quvvatlash.

Аннотация. Пчеловодческие кластеры играют важную роль не только в повышении экономической эффективности, но и в создании новых рабочих мест для местного населения, обеспечении социальной стабильности и сохранении экологической устойчивости. Эти кластеры способствуют формированию

социальной инфраструктуры в сельских районах через развитие сотрудничества в процессе производства и переработки пчеловодческой продукции. В исследовании рассматриваются вопросы создания возможностей для местных предпринимателей и населения через открытие новых рынков, внедрение технологий и финансовую поддержку. Анализируется социальная и экономическая эффективность кластеров, их вклад в сохранение экологического баланса, а также возможности для развития сотрудничества между местным населением и предпринимателями.

Ключевые слова: Пчеловодство, кластеры, экономическая эффективность, социальная стабильность, экологическая устойчивость, инновационные технологии, финансовая поддержка.

Abstract. Beekeeping clusters play an important role not only in increasing economic efficiency but also in creating new job opportunities for the local population, ensuring social stability, and maintaining environmental sustainability. These clusters contribute to the formation of social infrastructure in rural areas through the development of cooperation in the production and processing of beekeeping products. The research discusses the creation of opportunities for local entrepreneurs and the population by opening new markets, implementing technologies, and providing financial support. The study analyzes the social and economic efficiency of clusters, their contribution to maintaining ecological balance, and the opportunities for fostering cooperation between the local population and entrepreneurs.

Keywords: Beekeeping, clusters, economic efficiency, social stability, environmental sustainability, innovative technologies, financial support.

KIRISH

Asalarichilik klasterining iqtisodiy ahamiyatidan tashqari, qishloq xo‘jaligi ichida ijtimoiy dinamikani shakllantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Asalarichilik hamkorlikni rivojlantirish, marjinal guruhlarning imkoniyatlarini kengaytirish va ijtimoiy kapitalni ko‘paytirish orqali qishloq joylarining ijtimoiy infratuzilmasi tuzilishiga hissa qo‘shadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Asalarichilikning iqtisodiy samaradorligini oshirishning ilmiy-uslubiy va amaliy masalalari bo'yicha O'zbekistonlik olimlar tomonidan qator ilmiy-tadqiqot ishlari olib borilgan. Xususan, B.A. Qaxramonov, A.I. Isamuhamedov, U.SH. Ballasov, S.SH. Isamuhamedov, O.S. To'rayev kabi qator agrar iqtisodchi olimlarning erishilgan ilmiy natijalari e'tiborga molik.

Asalarichilik sohasini samarali tashkil etish, asal va asal mahsulotlarini yetishtirish samaradorligini oshirish bo'yicha A.Nabiyev, V.Brovarskiy, Sh.Suyarqulov. O.To'rayev, N.Kraxotin, A.Isamuhamedov, N.Askarov, R.Pulatova, B.Qaxramonov, A.Chekalov kabi olimlar tadqiqot olib borgan. Xorijiy olimlardan A.Chepik, G.R.Mursalimova, R.A.Zaripov, A.K.Subayeva, Ye.Odinokova, S.Kolupayev kabilar ilmiy-tadqiqot izlanishlarini olib borgan.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Asalarichilik klasterlari – bu bir-biri bilan o'zaro bog'langan va iqtisodiy faoliyatni tashkil etadigan bir qator korxonalar, fermerlar va boshqa tashkilotlardan iborat tizim bo'lib, ular asalarichilik mahsulotlarini ishlab chiqarish, qayta ishlash va sotish bo'yicha samarali hamkorlikni amalga oshiradilar. Klasterlar, ayniqsa, mahalliy aholi va tadbirkorlar uchun bir qator iqtisodiy va ijtimoiy imkoniyatlar yaratadi. Ular nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirishga, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham yordam beradi.

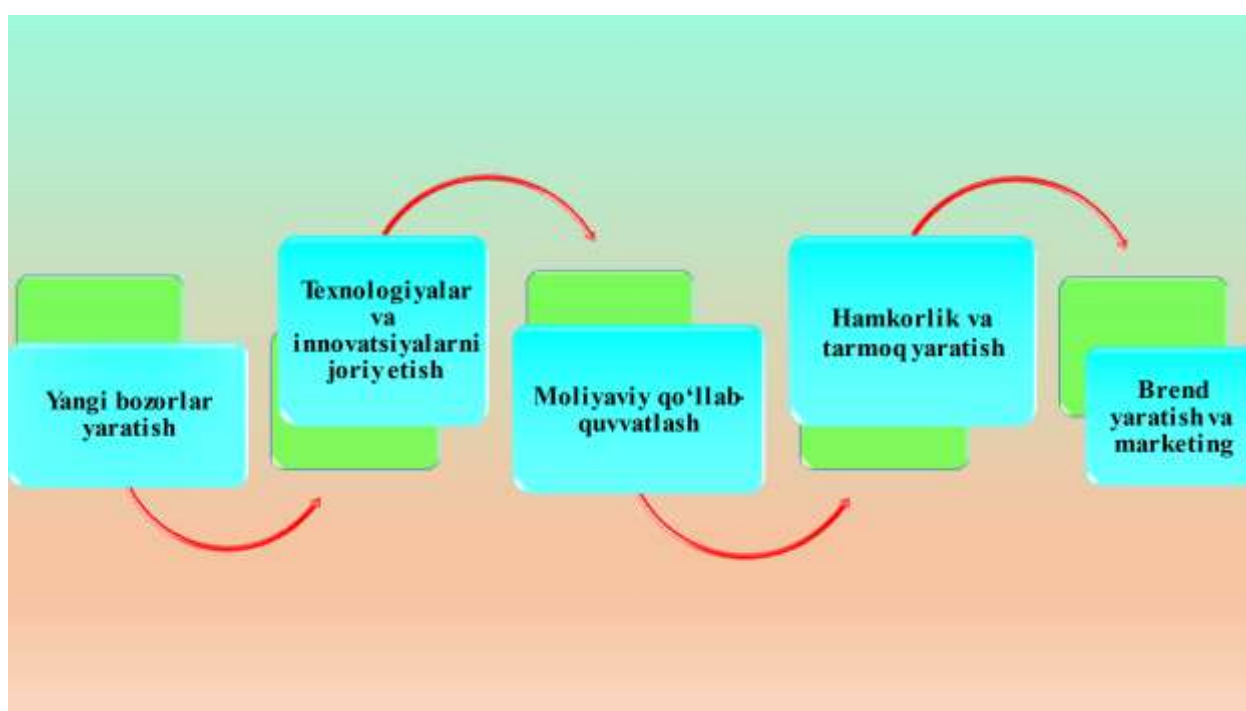
Asalarichilik klasterlari mahalliy aholi uchun yangi ish o'rinlarini yaratadi. Klaster doirasida ishlov berish, asalarichilik mahsulotlarini yig'ish, qayta ishlash va tarqatish bilan bog'liq turli sohalarda ish o'rinlari paydo bo'ladi. Bu, ayniqsa, qishloq joylarida aholining bandligini ta'minlashga yordam beradi.

Asalarichilik, ayniqsa, ekologik jihatdan toza va barqaror ishlab chiqarish tizimi bo'lib, qishloq hududlarida yashovchi aholi uchun ijtimoiy barqarorlikni oshirishga yordam beradi. Aholining ijtimoiy himoyasi kuchayadi, ularning turmush sharoiti yaxshilanadi va ular yangi iqtisodiy faoliyatga jalb qilinadi.

Asalarichilik, ayniqsa, ekologik jihatdan toza va barqaror ishlab chiqarish tizimi bo'lib, qishloq hududlarida yashovchi aholi uchun ijtimoiy barqarorlikni oshirishga yordam beradi. Aholining ijtimoiy himoyasi kuchayadi, ularning turmush sharoiti yaxshilanadi va ular yangi iqtisodiy faoliyatga jalb qilinadi.

Asalarichilik klasterlarida faoliyat yuritish mahalliy aholi uchun ekologik bilim va ko'nikmalarni oshirishga imkon beradi. Bu, ayniqsa, ekologik barqarorlikni ta'minlash va atrof-muhitni himoya qilishda yordam beradi.

Asalarichilikning rivojlanishi atrof-muhitga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, chunki asalari changlatuvchi sifatida ekotizimning muvozanatini saqlashga yordam beradi.

1 – chizma. Tadbirkorlar uchun imkoniyatlar.

Chizma **tadbirkorlar uchun imkoniyatlar** jarayonlarini aks ettiruvchi sifatida ko'rinadi, unda turli aspektlar o'zaro bog'langan va siklik jarayon sifatida tasvirlangan.

 Yangi bozorlar yaratish: Asalarichilik klasterlari tadbirkorlarga yangi bozorlarni ochish va mahsulotlarini xalqaro bozorga chiqarish imkoniyatini taqdim etadi. Mahalliy tadbirkorlar asalarichilik mahsulotlarini ishlab chiqarish va eksport qilish orqali yanada kengroq bozorlarni zabt etishlari mumkin.

✚ **Texnologiyalar va innovatsiyalarni joriy etish:** Asalarichilik klasterlarida innovatsion texnologiyalarni joriy etish tadbirkorlar uchun o'z bizneslarini samarali va raqobatbardosh qilish imkonini yaratadi. Klasterlar o'rtasida tajriba almashish va yangi texnologiyalarni qo'llash orqali tadbirkorlar o'z ishlab chiqarish jarayonlarini yaxshilashlari mumkin.

✚ **Moliyaviy qo'llab-quvvatlash:** Asalarichilik klasterlarida faoliyat yurituvchi tadbirkorlar uchun turli moliyaviy yordam dasturlari, kreditlar va grantlar mavjud. Bu, o'z navbatida, kichik va o'rta biznesning rivojlanishiga turtki beradi. Klasterlarda birlashgan tadbirkorlar uchun maxsus kredit va qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ishlab chiqilishi mumkin.

✚ **Hamkorlik va tarmoq yaratish:** Klaster doirasida tadbirkorlar bir-birlar bilan hamkorlik qilishadi va o'zaro resurslarni almashadilar. Bu, o'z navbatida, biznesning yanada rivojlanishiga yordam beradi. Tadbirlar, seminarlar, va treninglar orqali tadbirkorlar o'z malakalarini oshiradilar va yangi hamkorlik aloqalarini o'rnatadilar.

✚ **Brend yaratish va marketing:** Klasterlar, tadbirkorlarga o'z mahsulotlarini brend sifatida yaratish va marketingni rivojlantirish imkoniyatini beradi. Asalarichilik mahsulotlarini eksport qilishda raqobatbardoshlikni oshirish va global bozorlar uchun brend yaratish tadbirkorlar uchun katta foyda keltiradi.

Bu bosqichlarning bir-biri bilan o'zaro bog'liq va doimiy ravishda bir-birini to'ldirib, biznesning o'sishiga va muvaffaqiyatiga hissa qo'shuvchi siklik jarayon sifatida ifodalanishini ko'rsatadi. Bu jarayon, asalarichilik klasterlari yoki asalarichilik kabi sohalarda biznesni rivojlantirish uchun juda muhim bo'lishi mumkin.

Asalarichilik klasterlari ijtimoiy va iqtisodiy hamkorlik doirasida mahalliy aholi va tadbirkorlar uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Bu klasterlar iqtisodiy faoliyatni rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va xalqaro bozorlarga chiqish kabi ko'plab foydali imkoniyatlarni taqdim etadi. Klasterlar, shuningdek, mahalliy iqtisodiy o'sish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol

o‘ynaydi. Asalarichilik sektori va klasterlarni rivojlantirish orqali mahalliy hamjamiyatlar va tadbirkorlar o‘z imkoniyatlarini kengaytirishlari mumkin.

2 – chizma. Ijtimoiy va iqtisodiy hamkorlikning afzalliklari.

❖ **Iqtisodiy o‘shish:** Klasterlar asalarichilik sohasining rivojlanishiga, yangi ish o‘rinlari yaratilishiga va mahalliy byudjetga tushumlar oshishiga yordam beradi.

❖ **Ijtimoiy rivojlanish:** Klasterlar mahalliy aholining bilim va ko‘nikmalarini oshirishga, o‘zaro yordam va hamkorlik muhitini yaratishga va qishloq joylarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo‘shadi.

❖ **Ekologik barqarorlik:** Asalarichilikning rivojlanishi ekotizimning muvozanatini saqlashga va atrof-muhitning muhofazasiga yordam beradi.

O‘zbekistonda asalarichilikni rivojlantirishga katta e‘tibor qaratilmoqda. Davlat tomonidan klasterlarni tashkil etish va ularning faoliyatini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu, o‘z navbatida, mahalliy aholi va tadbirkorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi va mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishiga hissa qo‘shadi.

Asalarichilik klasterlari ijtimoiy va iqtisodiy hamkorlikning samarali shakli bo‘lib, mahalliy aholi va tadbirkorlar uchun ko‘plab imkoniyatlar yaratadi. Ularning rivojlanishi

qishloq joylarining iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga, ekologik barqarorlikni ta'minlashga va mamlakat iqtisodiyotining o'sishiga hissa qo'shadi.

Asalarichilik klasterlarida o'zaro hamkorlik va kooperatsiya tizimi ishlaydi. Bu, resurslarni samarali ishlatish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish imkonini beradi. Klasterlar ichida tashkil etilgan hamkorlik tarmog'i mahsulotlarni tayyorlash va sotishda resurslarni birlashtirishga yordam beradi.

Asalarichilik klasterlarining rivojlanishi mahalliy iqtisodiy o'sishga yordam beradi. Klasterlar, o'z ichiga yangi bizneslarni jalb qilish va ish o'rinlarini yaratish orqali mahalliy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Asalarichilik klasterlari orqali aholi o'rtasida o'zaro yordam va hamkorlikni rivojlantirish mumkin. Bu, o'z navbatida, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Mahalliy jamoalar klasterlar yordamida iqtisodiy jihatdan o'z-o'zini ta'minlashi va barqaror rivojlanishiga erishishi mumkin.

Asalarichilik klasterlari ijtimoiy va iqtisodiy hamkorlik doirasida mahalliy aholi va tadbirkorlar uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Bu klasterlar iqtisodiy faoliyatni rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va xalqaro bozorlarga chiqish kabi ko'plab foydali imkoniyatlarni taqdim etadi. Klasterlar, shuningdek, mahalliy iqtisodiy o'sish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Asalarichilik sektori va klasterlarni rivojlantirish orqali mahalliy hamjamiyatlar va tadbirkorlar o'z imkoniyatlarini kengaytirishlari mumkin.

XULOSA

Asalarichilik klasterlari mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishga muhim hissa qo'shadi va bu soha o'ziga xos iqtisodiy va ijtimoiy imkoniyatlar yaratadi. Klasterlarning asosiy afzalliklaridan biri mahalliy aholi uchun yangi ish o'rinlarini yaratish va ular uchun barqaror iqtisodiy sharoitlarni ta'minlashdir. Asalarichilik klasterlari nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirishga yordam beradi, balki ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ham ta'minlaydi.

Asalarichilik klasterlarida faoliyat yuritish mahalliy aholi va tadbirkorlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni kuchaytiradi. Bu klasterlar mahalliy iqtisodiy o'sish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Aholining bilim va ko'nikmalarini oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish, va xalqaro bozorga chiqish imkoniyatlari hamda moliyaviy qo'llab-quvvatlash bu jarayonni rivojlantiradi.

Asalarichilik klasterlari tadbirkorlar uchun yangi bozorlarni ochish, texnologiyalarni joriy etish, hamkorlikni rivojlantirish va marketingni kuchaytirish kabi ko'plab imkoniyatlarni taqdim etadi. Bu jarayonlar tadbirkorlar uchun raqobatbardoshlikni oshirish va biznesni kengaytirishga imkon yaratadi.

Klasterlar mahalliy iqtisodiy o'sishga yordam beradi, chunki ular yangi bizneslarni jalb qilish, ish o'rinlarini yaratish va mahalliy byudjetga tushumlarni oshirishga yordam beradi. Asalarichilik klasterlarining rivojlanishi, qishloq joylarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga, barqaror resurslardan foydalanishga va atrof-muhitni muhofaza qilishga hissa qo'shadi.

Klasterlar innovatsion texnologiyalarni qo'llash va brend yaratish imkoniyatlarini taklif etadi. Tadbirlar va treninglar orqali tadbirkorlar yangi bilim va malakalarni egallashadi, shu bilan birga, asalarichilik mahsulotlarini global bozorga chiqarish va raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi.

Asalarichilik klasterlari ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish va ekologik barqarorlikni saqlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, mahalliy hamjamiyatlar va tadbirkorlar uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Klasterlarni rivojlantirish orqali, O'zbekistonning qishloq hududlarida iqtisodiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni oshirishga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Dini, Cecilia Beatriz (compiladora), García, Norberto (compilador), "Manual of good beekeeping practices in artificial feeding of bees: a contribution to the quality of Argentine honey.", 2023

2. Enzama, W. (Wilson), "Quest for economic development in agrarian localities", 2008
3. Qulmurotov S.J., Iskandarov S.U. “ЗНАЧЕНИЕ ПЧЕЛОВОДСТВА В СЕЛСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ РЕГИОНА” International journal of scientific researchers. Germaniya – 2024.
4. Qulmurotov S.J., Iskandarov S.U. “IMPORTANCE OF THE BEEKEEPING SECTOR IN REGIONAL AGRICULTURE” American journal of Business Management, Economics and Banking. AQSH – 2024.
5. Isamuhamedov A.I. Nikadamboev X.K. “Asalarichilikni rivojlantirish asoslari”. Toshkent. “Sharq” nashriyoti, 2013
6. <http://galwaybeekeepers.com/history-of-beekeeping/>
7. <https://www.powerblanket.com/blog/the-evolution-of-beekeeping/>
<https://www.mrwasp.co.uk/the-history-of-beekeeping-and-bee-control>
8. O‘G, Z. U. B. I. (2024). RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITDA BIZNES JARAYONLARNI BOSHQARISHNING MARKETING STRATEGIYASI. TADQIQOTLAR. UZ, 33(2), 116-120.
9. Baxtiyor, B., & Ulugbek, Z. (2024). Raqamli moliyaviy texnologiyalarning boshqaruvdagi roli va uning O'zbekiston uchun ahamiyati. SYNAPSES: INSIGHTS ACROSS THE DISCIPLINES, 1 (4), 79–85.
10. Muxitdinov, X. (2023). BIZNES JARAYONLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNI MODELLASHTIRISHNING MATEMATIK VA INSTRUMENTAL USULLARI. THE INNOVATION ECONOMY, 1(01), 152-161.
11. Inom o‘g, Z. U. B. (2025). TRANSPORT LOGISTIKASI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI. Modern education and development, 17(2), 290-298.

12. Inom o'g, Z. U. B. (2024). RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITDA BIZNES JARAYONLARNI BOSHQARISHNING MARKETING STRATEGIYASI. *Journal of new century innovations*, 48(1), 124-129.
13. Itolmasovich, R. A. (2024). Turizm sohasida malakali kadrlar qo'limsizligining holati va mavsumiylik muammosini hal etish yo'llari borasida tavsiyalar. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(03), 447-452.
14. Шукуров, У. (2022). ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ ИҚТИСОДИЁТИДА САНОАТ КОМПЛЕКСИНИНГ ҲИССАСИ. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 23(4), 256-262.
15. Jumaniyozovich, Q. S. (2024). ASALARI OILALARIDAGI ISHCHI ASALARILARNING ASAL YIG'IB VA QAYTA ISHLASH JARAYONI.
16. Jumaniyozovich, Q. S., & qizi Axborot, A. F. I. ASALARICHILIK KLASSTERLARINI QISHLOQ XO'JALIGI RIVOJLANISH STRATEGIYALARIGA QO'SHISHNING AFZALLIKLARI VA MUAMMOLARI.
17. Qulmurotov S.J., Iskandarov S.U. "ЗНАЧЕНИЕ ПЧЕЛОВОДСТВА В ЦЕЛСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ РЕГИОНА" *International journal of scientific researchers. Germaniya* – 2024.
18. Qulmurotov S.J., Iskandarov S.U. "IMPORTANCE OF THE BEEKEEPING SECTOR IN REGIONAL AGRICULTURE" *American journal of Business Management, Economics and Banking. AQSH* – 2024.
19. Isamuhamedov A.I. Nikadamboev X.K. "Asalarichilikni rivojlantirish asoslari". Toshkent. "Sharq" nashriyoti, 2013
20. ITOLMASOVICH, R. A. Introduction and Analysis of Advanced Foreign Experience in the Educational Process in the Training of Highly Qualified Personnel in the Field of Tourism. *JournalNX*, 6(12), 92-97.

- 21.ШУКУРОВ, У., & КАДИРОВ, А. РОЛЬ И МЕСТО ПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА КАШКАДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ В ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. ЭКОНОМИКА, 6, 364-369.
- 22.Erkaeva, G. P., & Shukurov, U. S. (2022). EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN INCREASING THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE REGIONS. Gospodarka i Innowacje., 24, 234-238.